

MILLIY TARBIYADA MUSIQANING O'RNI

*Farg'ona davlat universiteti pedagogika, psixologiya va san'atshunoslik fakulteti musiqa ta'limi va madaniyat kafedrasida dotsenti, O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi a'lochisi **Raxmonov Ulug'bek Karimovich***

Annotatsiya. *Ushbu maqolada millatning o'zligini saqlab qolish, uning ma'naviy qiyofasini mustahkamlash va kelajak avlodga yetkazishda milliy tarbiya asosiy vositalardan biri hisoblanishi, bu jarayonda san'at, ayniqsa musiqa alohida o'rin tutishi, musiqa xalqning tarixi, ruhi va ma'naviy olamini ifoda etuvchi eng ta'sirchan vositalardan biri sifati ekanligi haqida fikrlar yuritilgan.*

Kalit so'zi. *Musiqa, orqali, millatning, kechmishi, quvonchi, iztirobi, orzu, umidlari, avlod, xalq, qo'shiqlari, kuy, maqomlar, marosim, milliy.*

Аннотация. *В статье утверждается, что национальное воспитание является основным средством сохранения идентичности нации, укрепления её духовного облика и передачи наследия будущим поколениям. В этом процессе музыка выступает как наиболее выразительное средство, отражающее историю, дух и духовный мир народа.*

Ключевые слова: *музыка, идентичность нации, наследие, радость и страдание, народные песни, макомы, обряды.*

Abstract. *This article posits that national upbringing is a primary means of preserving a nation's identity and passing its spiritual image to future generations. In this process, music stands out as one of the most poignant means of expressing the history, spirit, and spiritual realm of the people.*

Keywords: *music, national identity, heritage, joy and suffering, folk songs, maqoms, ritual, national.*

Milliy tarbiya har bir xalqning asrlar davomida shakllangan ma'naviy merosi, urf-odatlari, qadriyatlarini va dunyoqarashini yosh avlod ongiga singdirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Millatning o'zligini saqlab qolish, uning ma'naviy qiyofasini mustahkamlash va kelajak avlodga yetkazishda milliy tarbiya asosiy vositalardan biri

hisoblanadi. Bu jarayonda san'at, ayniqsa musiqa alohida o'rin tutadi. Chunki musiqa xalqning tarixi, ruhi va ma'naviy olamini ifoda etuvchi eng ta'sirchan vositalardan biridir. Musiqa orqali millatning kechmishi, quvonchi, iztirobi va orzu-umidlari avloddan-avlodga yetkazib kelinadi. Xalq qo'shiqlari, kuy-qo'shiqlar, maqomlar va marosim musiqalari milliy qadriyatlarning yorqin ifodasidir. Ayniqsa, bolalik davrida musiqa orqali berilgan milliy tarbiya bolaning ongida chuqur iz qoldiradi. Bolalar milliy qo'shiqlar, laparlar, allalar orqali ona tili, milliy urf-odatlar va an'analar bilan yaqindan tanishadilar. Bugungi ziddiyatli sharoitida milliy tarbiya masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki turli madaniy ta'sirlar kuchaygan bir davrda yosh avlodning milliy o'zligini saqlab qolish muhim vazifaga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, milliy tarbiyada musiqaning o'rnini o'rganish va uni ta'lim-tarbiya jarayonida samarali qo'llash jamiyat oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Milliy tarbiyada musiqa bolalarning ma'naviy, estetik va axloqiy rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi. Musiqiy mashg'ulotlar bolalarda milliy qadriyatlar, urf-odatlar va milliy ongni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalar musiqa orqali xalq qo'shiqlari, kuylari va milliy marosim musiqalari bilan tanishadilar. Bu jarayonda ular o'z millatining tarixi va madaniyatiga qiziqish uyg'otadilar.

Musiqiy tarbiya bolaning nutqi va aqliy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Milliy qo'shiqlar orqali so'z boyligi va talaffuz rivojlanadi, ritm va ohangni his qilish qobiliyati shakllanadi. Bular esa bolaning fikrlash qobiliyati va diqqatini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, musiqa bolada estetik didni va san'atga bo'lgan qiziqishni rivojlantiradi, ijodiy qobiliyatlarini ochib beradi.

Milliy musiqa bolalarning ijtimoiy rivojlanishida ham muhim ahamiyatga ega. Qo'shiqlarni jamoa bo'lib kuylash, musiqali o'yinlarda qatnashish bolada hamjihatlik, do'stlik va o'z vazifasiga mas'uliyat tuyg'ularini shakllantiradi. Bolalar hamkasblarini tinglash, navbat kutish va hamkorlik qilish kabi ko'nikmalarni o'rganadilar. Bu ko'nikmalar ularning maktabda va hayotda muvaffaqiyatli ijtimoiy munosabat o'rnatishiga yordam beradi. Shuningdek, milliy musiqa bolaning

emotsional va ruhiy rivojlanishiga ham ta'sir qiladi. Musiqiy melodiylar bolada turli his-tuyg'ularni uyg'otib, ularni ifoda etishni o'rgatadi. Milliy qo'shiqlar orqali bola faxr tuyg'usi, vatanparvarlik va milliy qadriyatlarga hurmatni his etadi. Bu jarayon bolaning ma'naviy kamoloti va shaxsiy rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, milliy tarbiyada musiqa bolaning har tomonlama rivojlanishi uchun muhim vosita hisoblanadi. U bolada milliy ongini shakllantirib, milliy qadriyatlarni singdirib, ijtimoiy, aqliy, ma'naviy va estetik rivojlanishini ta'minlaydi. Milliy musiqa orqali tarbiyalangan bola ma'naviy yetuk, milliy qadriyatlarga sodiq va barkamol shaxs sifatida kamol topadi.

Har bir millatning madaniy qadriyatlari, ma'naviy dunyoqarashi va urf-odatlarini uning avlodlariga qanday tarbiya berishini belgilab beradi. Milliy tarbiya - bu insonning o'z xalqining tili, dini, tarixi, an'analari va madaniyatiga hurmat ruhida voyaga yetishiga qaratilgan tarbiyadir. Bu jarayonda turli vositalar, jumladan, san'at va, ayniqsa, musiqa muhim o'rin tutadi. Musiqa inson qalbiga bevosita ta'sir qiluvchi noyob madaniy fenomendir. U xalq ruhiyati, qayg'u-shodliklari, orzu-umidlari va hayot tarzining in'ikosidir. Musiqiy merosimiz avlodlar o'rtasida ruhiy va ma'naviy bog'lanishni ta'minlovchi, milliy o'zlikni mustahkamlovchi vosita sifatida ham yuksak ahamiyatga egadir. Shunday ekan, milliy tarbiyaning mazmun-mohiyatini chuqurroq anglashda va uning samaradorligini oshirishda milliy musiqaning o'rnini alohida e'tiborga loyiq.

Milliy tarbiya va milliy musiqa o'zaro uzviy bog'liq, bir-birini boyituvchi va to'ldiruvchi mafkuraviy hamkorlardir. Musiqa orqali yoshlar nafaqat go'zallikni his etadilar, balki o'z tarixini, xalqining olamshumul an'alarini, madaniy boyligini anglaydilar. Bu esa ularda millatga hurmat, Vatanga muhabbat, milliy g'urur kabi yuksak tuyg'ularni shakllantiradi. Milliy musiqa insonning ma'naviy tarbiyasida, axloqiy fazilatlarini mustahkamlashda, ruhiy barqarorligini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. U nafaqat dilni yuksaltiradi, balki millatning ijtimoiy birdamligi va madaniy bardavomligini ham ta'minlaydi. Shu bois, milliy musiqaning tarbiyaviy ahamiyatini chuqur anglash, uni ta'lim-tarbiya tizimida

samarali qo'llash - bugungi kunda har bir ota-ona, ustoz va jamiyatning muhim vazifasidir.

Milliy tarbiyada musiqaning o'rni juda muhim va ko'p qirralidir. Musiqa - xalqning madaniy merosi, ruhiy olami va estetik qadriyatlarini ifoda etuvchi muhim vositadir. Milliy tarbiya esa insonning milliy o'zlikni anglashi, tarixiy xotiraga, urf-odat va an'analarga hurmat bilan yondashishiga xizmat qiladi. Musiqa bu jarayonda quyidagi yo'nalishlarda katta o'rin tutadi:

1. **Million o'zlikni shakllantirish** - milliy musiqa orqali yoshlarda o'z xalqining madaniyatiga nisbatan faxr tuyg'usi paydo bo'ladi, masalan, **Shashmaqom, baxshilar ijodi, ashulalar** yoki **qo'shiqli xalq o'yinlari** milliy o'zligimizni namoyon etadigan vositalar sirasiga kiradi.

2. **Tarixiy va madaniy merosni asrash** - musiqa xalqning tarixi, qayg'u-sheriklik va shodliklarini o'zida aks ettiradi, milliy musiqiy asarlar orqali yoshlar tarixni, xalq qahramonlarini, urf-odatlarni bilib oladi, bu orqali tarixiy xotira saqlanadi.

3. **Estetik va axloqiy tarbiya** - musiqa insonning zehni va his-tuyg'ularini boyitadi, milliy musiqa orqali yoshlarda go'zallikni his etish, yaxshi va yomonni farqlash, insonparvarlik va mehr-oqibat tuyg'usi shakllanadi, baxt, muhabbat, sadoqat mavzularidagi qo'shiqlar yosh avlodni axloqan tarbiyalaydi.

4. **Ruhiy barqarorlik va ma'naviy yuksalish** - musiqa insonning ichki dunyosini tinchlantiradi, ruhiy quvvat baxsh etadi. Milliy musiqa orqali inson o'zini xalq bilan bog'liq deb his qiladi, bu esa ma'naviy barqarorlikni ta'minlaydi.

5. **Milliy birlik va jipslikni mustahkamlash** - milliy musiqiy an'analar, bayramlar va marosimlarda ijro etiladigan qo'shiqlar xalqni birlashtiradi, umumiy qadriyatlar atrofida jipslashtiradi. Bu esa milliy tarbiyaning muhim maqsadlaridan biridir.

Milliy tarbiyada musiqaning o'rni beqiyosdir. U nafaqat estetik zavq, balki ma'naviy, axloqiy va ma'rifiy tarbiya vositasi hamdir, milliy musiqani asrab-avaylash, uni yosh avlod orasida keng targ'ib etish - milliy tarbiyaning ajralmas qismidir.

Musiqa milliy tarbiyaning ajralmas va eng ta'sirchan vositalaridan biridir. U orqali bolalarda milliy g'urur, Vatanga muhabbat, xalqning tarixiy merosiga hurmat tuyg'usi shakllanadi. Musiqa bolaning qalbiga bevosita ta'sir ko'rsatib, milliy qadriyatlarni ongiga oson va tabiiy tarzda singdiradi. Ayniqsa, milliy qo'shiqlar va kuylar bolada o'z xalqining madaniyatiga nisbatan qiziqish va faxr hissini uyg'otadi. Shuningdek, milliy musiqa bolalarning ma'naviy kamolotiga xizmat qilib, ularda odob-axloq, sabr-toqat, kattalarga hurmat, kichiklarga mehr kabi insoniy fazilatlarni rivojlantiradi. Musiqa orqali berilgan milliy tarbiya bolaning dunyoqarashini boyitib, uning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Milliy tarbiyada musiqaning o'rni beqiyos bo'lib, u yosh avlodni ma'naviy yetuk, o'z milliy ildizlariga sadoqatli va barkamol shaxs sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ta'lim-tarbiya tashkilotlarida milliy musiqani keng targ'ib etish va uni tarbiyaviy jarayonga samarali joriy etish millat kelajagi uchun muhim vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1. Rahmonov U., and A.Ergashev.** "Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa". Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi (2021).
- 2. Rahmonov Ulug'bek Karimovich.** "Sozandalar san'atida milliy cholg'ularning o'rni". Oriental Art and Culture 3.2 (2022): 380-384.
- 3. Rahmonov Ulug'bek va boshqalar.** "Sharq uyg'onish davri buyuk alimlarining musiqa san'atida yoshlarning ijtimoiy-ma'naviy tafakkurini shakllantirishda". Konferensiyalar arxivi . 2021.
- 4. Rahmonov Ulug'bek Karimovich.** "Musiqa ta'limi orqali maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning estetik kompetentligini rivojlantirishda milliy musiqa ohanglarni bola tarbiyasidagi o'rni". Oriental Art and Culture 4.5 (2023): 393-398.
- 5. Rahmonov Ulug'bek, and Abdusalom Soliyev.** "Qo'g'irchoq san'ati o'yinini musiqa madaniyati hayotda tutgan o'rni". Oriental Art and Culture 3.4 (2022): 536-541.
- 6. Rahmonov, Ulug'bek, and Abdusalom Soliyev.** "Doira musiqa cholg'u asbobini ijrochilikda o'rni". Oriental Art and Culture 3.4 (2022): 223-227.

7. **Rahmonov, U., and A. Soliyev.** “Томоша санъатида кўғирчоқ театрининг тутган ўрни”. *Science and innovation 1.C7* (2022): 76-79.

8. **Rahmonov, U.** “Ўзбек халқ мусиқа санъатининг хvi-xix асрлар ривожига илҳомбахш оҳанглари”. *Science and innovation 1.C7* (2022): 357-362.